

Riceboy Sleeps: Γιατί η ταινία οφείλει να λάβει διανομή στην Ελλάδα.

Προσοχή, απανωτά spoilers!

Την Κυριακή 1/10 είδαμε στο σινεμά Δαναός, το Riceboy Sleeps, ταινία που διαγωνίζεται στο Διεθνές Αγωνιστικό στις Νύχτες Πρεμιέρας. Σε ένα βαθμό είχαμε επιλέξει την ταινία λόγω της θεματικής του μεταναστευτικού, ωστόσο δεν είχαμε προετοιμαστεί για την έντονη εμπειρία που θα ζούσαμε.

Πήγαμε τρεις Αλβανές δεύτερης γενιάς και μία Πόντια. 4/4 κλάψαμε και ταυτιστήκαμε με διαφορετικές πτυχές της ταινίας (μεταναστευτικό τραύμα, φτώχεια, αρρώστια). Δεν χωράει μια μονοσήμαντη εξήγηση για το γιατί η ταινία αυτή ήταν καλή ή γιατί μας συγκίνησε. Στην τελική, η καθεμιά θα δει αυτό που θέλει να δει. Σε αυτό το άρθρο, λοιπόν, θα μιλήσω για αυτό που είδα εγώ.

Κάθε φορά που βλέπουμε μια συγκινητική ταινία, η συζήτηση επικεντρώνεται στο αν ήταν εκβιαστικά ή εγγενώς συναισθηματική. Σίγουρα η ταινία με διάφορα σκηνοθετικά στιλιζαρίσματα δημιουργούσε μια συγκινητική ατμόσφαιρα, όμως ως προς το περιεχόμενο δεν ήταν καθόλου υπερβολική. Και αν κάποιοι που την είδαν απορούν πώς γίνεται να συμβαίνουν τόσες πολλές «ατυχίες» σε μια οικογένεια μάλλον δεν είναι φτωχοί ή/και μετανάστ(ρι)ες.

Παράλληλες μάχες σε παράλληλα πλάνα

Η ταινία εστιάζει γύρω από την ζωή της, So-Young που μεταναστεύει από την Κορέα στον Καναδά με το νεογέννητο παιδί της, αφότου ο σύντροφός της αυτοκτονεί. Fast forward μετά από κάποια χρόνια. Η ίδια δουλεύει σε ένα εργοστάσιο και ο γιος της είναι στο δημοτικό. Μητέρα και γιος δίνουν, σε παράλληλα πλάνα, παράλληλες μάχες. Η μια ενάντια στον ρατσισμό και τον σεξισμό και ο άλλος απέναντι στις ρατσιστικές διακρίσεις. Ποιο παιδί μεταναστευτικής καταγωγής που έχει πάει σε ελληνικό σχολείο το '90 και το '00 δεν θα ταυτιστεί με τον μικρό Dong-Hyun;

Όλη η παιδική του ηλικία έως και την εφηβεία είναι μια πορεία καναδοποίησης, ως συνειδητή στρατηγική επιβίωσης/ένταξης.

 Τα παιδιά τον κοροϊδεύουν για το κορεάτικο φαγητό που τρώει. Το πετάει.

Τα παιδιά τον κοροϊδεύουν για το κορεάτικο φαγητό που τρώει. Το πετάει.

Η δασκάλα δίνει μια λίστα με Δυτικά ονόματα στην μητέρα, γιατί το δικό του είναι πολύ δύσκολο.

Γίνεται ο Ντέιβιντ. Τα μαλλιά του έχουν το χαρακτηριστικό ασιατικό μαύρο χρώμα. Τα βάφει ξανθά. Τα μάτια του σκουρόχρωμα σκιστά. Τα καλύπτει με γαλάζιους φακούς.

Μαζί με αυτόν προσαρμόζεται και η μαμά του, ελίσσεται πάντα με κριτήριο την ευημερία του γιου της. Αρχίζει και του φτιάχνει γεύματα από «αυτά που τρώνε και τα άλλα παιδιά», τα οποία παίρνει και η ίδια στη δουλειά.

Υπάρχει μια σκηνή που στο εργοστάσιο τρώει με μια Κορεάτισσα συναδέλφισσα, η οποία τη φιλεύει τουρσί από την Κορέα και λέει το εξής περίπου: Μετά από αυτό το τουρσί, το σάντουιτς μου φαίνεται πολύ στεγνό. Ο συμβολισμός είναι πολλαπλός. Η συνολική απώλεια της κουλτούρας (γλώσσα, έθιμα, φαγητά κλπ) για την πρώτη γενιά έχει διαφορετική διάσταση. Όσα πράγματα τους φάνηκαν στην νέα χώρα νόστιμα, άλλα τόσα πράγματα πρέπει να τους φάνηκαν στεγνά, κι όμως τα έφαγαν καταπίνοντας τα απρόθυμα αλλά σταθερά.

Μόνο το σπίτι που μένουν οι δύο τους είναι ένας μητρογονικός χώρος ασφάλειας και ελευθερίας. Ο χώρος όπου τρώνε τα παραδοσιακά τους φαγητά, όπου μιλάνε ελεύθερα κορεάτικα, όπου προφέρονται τα αρχικά τους ονόματα. Η αυλακιά που καταφέρνει και επιζεί αυτό που καλείται να πεθάνει στην έξω κοινωνία.

✖Fast forward στο γυμνάσιο. Ο Dong-Hyun έχει ενσωματωθεί σε μεγάλο βαθμό στην τοπική κοινωνία και είναι ένας μέσος έφηβος. Έχει κάνει φίλους, ακούει ραπ μουσική, τρώει βρώσιμα. Πάντα όμως η καταγωγή του τον φέρνει αντιμέτωπο με ρατσιστικές συμπεριφορές και microaggressions.

Η εφηβεία φέρνει μια νέα πρόκληση, αυτή του αυτοπροσδιορισμού. Ο δάσκαλός του ζητάει από την τάξη να φτιάξουν ένα γενεαλογικό δέντρο.

Η αναμέτρηση με το παρελθόν

Τι γενεαλογικό δέντρο να φτιάξει κάποιος που έχει ξεριζωθεί βίαια από το οικογενειακό του περιβάλλον; Ποια συνέχεια να αναζητήσει μέσα στην ασυνέχεια που δημιουργεί (για τους περισσότερους τουλάχιστον) η μετανάστευση; Πώς να τον βοηθήσει η μητέρα του να ανασυνθέσει ένα παρελθόν τόσο τραυματικό για εκείνη, ένα παρελθόν που ούτε η ίδια γνώρισε καθώς μεγάλωσε σε ορφανοτροφείο,

Η ένταση μεταξύ των δύο ανεβαίνει, καθώς η μία προσπαθεί να απωθήσει το παρελθόν και ο άλλος να το έλξει. Το να ξέρεις για το παρελθόν είναι τόσο επίπονο όσο και να το μην ξέρεις. Κοιτάς πίσω και βλέπεις πόνο. Κοιτάς πίσω και βλέπεις κενό και νιώθεις πόνο. Όταν δεν ξέρεις όμως, δεν μπορείς να δεις ποτέ χαρά, παρά προσπαθείς να τη φαντασιωθείς πολλαπλασιαστικά, αλλά ό,τι και να κάνεις το 0 επί οτιδήποτε καταλήγει πάντα στο ίδιο αποτέλεσμα.

Η So-Young προσπαθεί δειλά να δημιουργήσει μια νέα οικογένεια μετά την πρόταση γάμου του συντρόφου της, ο οποίος είναι και αυτός Κορεατικής καταγωγής υιοθετημένος από Καναδούς γονείς, ένα από τα λεγόμενα «Ορφανά του Πολέμου στην Κορέα», καθώς μετά τον πόλεμο, το 1953, πάνω από 100.000 παιδιά έμειναν ορφανά και δόθηκαν για υιοθεσία στο εξωτερικό. Προσπαθούν λοιπόν να

δημιουργήσουν μια οικογένεια, αυτή ο Ντέιβιντ και ο Συμών. Μια οικογένεια ορφανών (Στην Αλβανία χρησιμοποιούμε τον όρο ορφανός και για άτομο που έχει χάσει μόνο τον ένα του γονέα.). Για κακή της τύχη όμως, διαγιγνώσκεται με 4ο στάδιο καρκίνου στο πάγκρεας. Αυτό καταρρακώνει τον γιο της, που δεν μπορεί να το διαχειριστεί. Μια μέρα μετά την ανακοίνωση της είδησης ο Ντέιβιντ γυρνάει στο σπίτι ξημερώματα μωλωπισμένος, μετά από έναν καβγά με έναν ρατσιστή συμμαθητή του.

Η μητέρα αποφασίζει να θυσιάσει ακόμη μια φορά για το παιδί. Μια «θύσια» που προσιωνίζεται από ένα λαϊκό παραμύθι βουδιστικής προέλευσης, το οποίο διηγείται η So-Young. Σύμφωνα με αυτό, τα παιδιά πήγαιναν τους ηλικιωμένους γονείς τους στα βουνά και τους εγκατέλειπαν εκεί για να πεθάνουν. Μια μητέρα που κατάλαβε ότι το παιδί της την πήγαινε στο βουνό για αυτό τον λόγο, αντί να θυμώσει, πέταξε στο μονοπάτι πευκοβελόνες για να μπορέσει ο γιος της να βρει τον δρόμο του γυρνώντας το βράδυ. Έτσι, ξεκινούν το ταξίδι για την Κορέα, το τελευταίο δώρο-θύσια της μητέρας προς τον γιο της.

✖ Εκεί, ο Ντέιβιντ γνωρίζει τους παπούδες του και τον θείο του για πρώτη φορά, οι οποίοι είναι αγρότες σε ένα μικρό χωριό. Για πρώτη φορά βλέπει ομοίους του πέρα από τη μητέρα του, για πρώτη φορά βλέπει έναν εαυτό του. Κάνει αχόρταγα ερωτήσεις στον παπού του, πάει με τον θείο του να κουρέψει τα βαμμένα μαλλιά του, χάνει τους φακούς του και φοράει γυαλιά, όπως συνήθιζε όταν ήταν μικρός.

Ο παπούς του τον αποχαιρετά αγκαλιάζοντάς τον και δίνοντας του μια τσάντα με φωτογραφίες του μπαμπά του και μια ζακέτα του. Μετά την επανακάλυψη του εαυτού του πηγαίνει με τη μαμά του στον τάφο του μπαμπά του πάνω στο βουνό. Εκεί επισκέπτεται τον μπαμπά του για πρώτη φορά, του μιλάει και του προσφέρει ένα ποτήρι αλκοόλ, σύμφωνα με τα κορεάτικα έθιμα.

Η τελευταία σκηνή: Ο ήλιος σιγά σιγά δύει πάνω στο βουνό και η μητέρα γυρνάει στο Ντέιβιντ και του λέει: «Πάμε σπίτι τώρα».

Τι εννοεί; Που είναι τελικά το σπίτι; Εκεί, στο πατρικό των παπούδων ή πίσω στον Καναδά; Σε ποιο σπίτι γυρνάνε όσα ζουν στο μεταίχμιο;

Η γυναίκα-μητέρα

Η ταινία αυτή είναι τόσο συγκλονιστική, γιατί η μορφή της μητέρας υφίσταται παράλληλα και ισότιμα με τη φιγούρα του παιδιού. Το παιδί είναι συγκροτησιακό στοιχείο της μητέρας και ανάλογα η μητέρα του παιδιού. Εκείνη το προστατεύει, το καθοδηγεί και του προσφέρει μια τελική ευκαιρία λύτρωσης. Εκείνο παλεύει να ζήσει, παλεύει να καταλάβει, να λυτρωθεί. Ο δεσμός που δημιουργείται ανάμεσα στη γονέα και το παιδί σε τέτοιες συνθήκες ξεφεύγει από τα όρια του οικογενειακού. Φέρει μια συντροφικότητα και αμοιβαιότητα που είναι δύσκολο να εξηγηθεί.

Η φιγούρα της μητέρας-μετανάστριας έχει ρομαντικοποιηθεί ουκ ολίγες φορές και τη ρομαντικοποιούμε και εμείς (παιδιά μεταναστευτικής καταγωγής) όσο μεγαλώνουμε, ασύστολα και

μερικές φορές άκριτα. Οι εκτός τη βλέπουν μέσα από ένα δίπολο άβουλου θύματος/πουτάνας. Στην καλύτερη εκδοχή θυματοποίησης, επαινείται η αυτοθυσία της μητέρας για το παιδί της. Επαινείται, γιατί αυτό είναι αναμενόμενο από μια μητέρα να κάνει.

Η γυναίκα παύει να υφίσταται ως γυναίκα μόλις γίνει μητέρα. Οι ταυτότητες αυτές, αν και θεωρητικά αλληλοσυνδεόμενες (ίσως και συνώνυμες) ουσιαστικά είναι αλληλοαποκλειόμενες. Η «μητέρα» εξοστρακίζει τη «γυναίκα». Η ταινία αυτή καταφέρνει να δείξει τη γυναίκα που είναι παράλληλα και μητέρα, χωρίς να υπάρχει αντίφαση. Αυτό το καταφέρνει, γιατί η μητέρα δεν είναι ένας συμπληρωματικός ως προς το παιδί ρόλος που έχει να προσφέρει μόνο την ύπαρξή της ως θυσία. Ο χαρακτήρας έχει μια σκηνοθετική αυτοτέλεια και μια πολλαπλότητα συναισθημάτων (ευαλωτότητα, ανάγκη για ερωτική συντροφικότητα, δυναμικότητα).

Σε μια σκηνή στο εργοστάσιο, ένας εργάτης της δίνει χατούκι στον κώλο και κανείς δεν αντιδρά. Εκείνη σοκαρισμένη απομακρύνεται, αλλά αποφασίζει να γυρίσει πίσω για να τον αντιμετωπίσει: «Αν με ακουμπήσεις ξανά, θα σε σκοτώσω.» Ο άντρας της λέει να χαλαρώσει. Του απαντά: «Δεν θα με ακουμπάς. Το κατάλαβες;»

Και στον Καναδά τα ίδια;

Έξω από το σινεμά, συζητάγαμε για τα βιώματά μας που είδαμε να αποτυπώνονται στην ταινία και μια απορία πέρασε από το μυαλό μου: Και στον Καναδά τα ίδια; Όσο πιο Δυτικά τόσο καλύτερα. Αυτό είναι το μότο με το οποίο έχουμε μεγαλώσει από τις οικογένειές μας και αυτό είναι και το μότο που υφίσταται συνολικότερα στην Ελλάδα. Ο ρατσισμός όμως δεν είναι εθνικό προνόμιο μιας χώρας. Είναι ένα παγκόσμιο σύστημα που έχει διαφορετικές διαστάσεις και εκφάνσεις σε κάθε χώρα, αλλά πάντα την ίδια λογική. Στον Καναδά από Dong-Hyun γίνεσαι Ντέιβιντ, εδώ από Ylli Γιώργος.

Υ.Γ. Αγκαλιές σε εκείνα τα παιδιά που έχουν ξεροσταλιάσει πάνω από ένα άλμπουμ παλιών φωτογραφιών, σε εκείνα που επισκέφτηκαν πρώτη φορά ανθρώπους τους πάνω σε τάφους, σε όσα δεν προλάβανε να κάνουν αχόρταγα ερωτήσεις.

Υ.Γ.2 Η ταινία μέχρι στιγμής μάλλον δεν θα κυκλοφορήσει στην Ελλάδα, πράγμα πολύ απογοητευτικό. Βάλτε το χεράκι σας, γιατί αξίζει να τη δείτε.